

УДК 340

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.3.3>

БОЛЮБАШ А.Р.

МОДЕЛІ РЕФОРМУВАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
УКРАЇНСЬКОГО І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУMODELS OF STATE FUNCTION REFORM: A COMPARATIVE ANALYSIS
OF UKRAINIAN AND EUROPEAN EXPERIENCE

Мета. Метою статті є здійснення комплексного порівняльно-правового аналізу моделей реформування функцій держави з урахуванням українського та європейського досвіду, а також визначення стратегічних напрямів адаптації ефективних європейських практик у національному контексті. У центрі уваги перебуває критичне осмислення трансформації функціонального профілю держави як індикатора її здатності відповідати сучасним викликам, а саме соціальним, гуманітарним, цифровим і управлінським. Стаття покликана обґрунтувати необхідність оновлення нормативно-інституційної основи функціонування держави в Україні шляхом гармонізації з кращими міжнародними стандартами врядування. **Методика.** Методологічна база дослідження ґрунтується на комплексному осмисленні й систематизації актуального теоретико-правового матеріалу, що дало змогу сформулювати обґрунтовані наукові висновки та розробити прикладні рекомендації. У процесі дослідження застосовано сукупність методів наукового пізнання, серед яких загальнонаукові методи (аналіз, синтез), а також спеціальні юридичні засоби, а саме порівняльно-правовий, нормативно-правовий, інституціональний та прогностичний методи, які забезпечили багатогранність і глибину дослідницького підходу в контексті міждисциплінарного аналізу. **Результати.** У результаті дослідження встановлено, що ефективне реформування функцій держави в сучасних умовах потребує комплексного перегляду їх нормативного змісту, інституційної реалізації та взаємодії з громадянським суспільством. Виявлено, що українська модель функціонування держави демонструє тенденції до фрагментарності, слабкої координації між органами влади та нестачі концептуального переосмислення функціонального призначення держави. Порівняльний аналіз із європейськими підходами (Німеччини, Швеції, Франції) показав доцільність адаптації елементів сервісної, інтегративної та інноваційної моделей до українських умов. Обґрунтовано необхідність оновлення нормативної бази, інституційного зміцнення та цифровізації державного управління як індикаторів нової парадигми функціональної трансформації держави. **Наукова новизна.** Наукова новизна проведеного дослідження полягає в комплексному міждисциплінарному аналізі процесів реформування функцій держави, здійсненому з позицій сучасної теорії держави і права, у поєднанні з порівняльним аналізом європейських моделей державного функціонування. Уперше в українській науковій літературі здійснено спробу синтезувати класичні та інноваційні типології функцій держави (регулятивна, сервісна, партнерська, інноваційна) в єдине аналітичне поле та співвіднести їх із українською державно-правовою практикою. Обґрунтовано необхідність перегляду існуючої парадигми функціонування держави в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду, а також викликів глобалізації, політичної фрагментації, цифрового врядування та соціальної дезінтеграції. Запропоновано нове бачення взаємозв'язку між правовою політикою, нормативною конкретизацією функцій і інституційною ефективністю, що дозволяє сформувати концептуальні підвалини для подальших правових реформ. **Практична значимість.** Практична значимість дослідження полягає в можливості засто-

сування його результатів для удосконалення теоретико-методологічного підґрунтя державної політики реформування функцій держави. Запропоновані висновки та аналітичні моделі можуть бути використані в нормотворчій діяльності, зокрема при підготовці проєктів законодавчих актів, спрямованих на конкретизацію гуманітарної, соціальної та сервісної функцій держави. Результати дослідження також становлять цінність для розробки інституційних стратегій модернізації публічного адміністрування, підвищення якості публічних послуг та поглиблення взаємодії між державою і громадянським суспільством. Крім того, матеріали дослідження можуть бути використані в навчальному процесі закладів вищої юридичної освіти для підготовки фахівців нового покоління з розумінням сучасних викликів функціонального оновлення держави.

***Ключові слова:** функції держави, нормативна конкретизація, інституційна спроможність, публічне управління, соціальна держава, цифрове врядування, правова політика, європейський досвід.*

Purpose. The purpose of this article is to conduct a comprehensive comparative legal analysis of models for reforming state functions, considering both Ukrainian and European experiences, and to identify strategic directions for adapting effective European practices to the national context. The article focuses on critically understanding the transformation of the functional profile of the state as an indicator of its ability to respond to modern challenges, namely social, humanitarian, digital, and administrative. It aims to substantiate the need to update the normative and institutional foundations of state functioning in Ukraine by harmonizing them with the best international governance standards. **Methodology.** The methodological basis of the study is grounded in a comprehensive understanding and systematization of current theoretical and legal material, which enabled the formulation of well-reasoned scientific conclusions and the development of practical recommendations. The research applies a set of scientific methods, including general scientific methods (analysis, synthesis) and special legal tools, such as the comparative legal method, normative legal analysis, institutional analysis, and forecasting methods, which provided depth and interdisciplinarity to the study. **Results.** The study reveals that effective reform of state functions under modern conditions requires a comprehensive review of their normative content, institutional implementation, and interaction with civil society. It is found that the Ukrainian model of state functioning demonstrates tendencies toward fragmentation, weak coordination among government bodies, and a lack of conceptual rethinking of the state's functional purpose. Comparative analysis with European approaches (Germany, Sweden, France) demonstrates the feasibility of adapting elements of service-oriented, integrative, and innovative models to Ukrainian conditions. The study substantiates the necessity of updating the normative framework, strengthening institutions, and advancing the digitalization of public administration as indicators of a new paradigm of functional transformation of the state. **Scientific novelty.** The scientific novelty of this research lies in the comprehensive interdisciplinary analysis of the processes of reforming state functions from the perspective of modern theory of state and law, combined with a comparative analysis of European models of state functioning. For the first time in Ukrainian academic literature, an attempt has been made to synthesize classical and innovative typologies of state functions (regulatory, service, partnership-based, and innovative) into a unified analytical framework and correlate them with Ukrainian state-legal practice. The study substantiates the need to revise the existing paradigm of state functioning in Ukraine in light of foreign experience and the challenges of globalization, political fragmentation, digital governance, and social disintegration. A new vision is proposed for the relationship between legal policy, normative specification of functions, and institutional effectiveness, which provides conceptual foundations for further legal reforms. **Practical significance.** The practical significance of the study lies in the potential application of its findings for improving the theoretical and methodological foundations of state policy on reforming state functions. The proposed conclusions and analytical models can be used in law-making, particularly in drafting legislative acts aimed at specifying the humanitarian, social, and service functions of the state. The study's findings are also valuable for developing institutional strategies

to modernize public administration, improve the quality of public services, and enhance interaction between the state and civil society. Additionally, the research materials can be utilized in the educational process at institutions of higher legal education for training a new generation of professionals with an understanding of the contemporary challenges of state functional renewal.

Key words: *state functions, normative specification, institutional capacity, public administration, welfare state, digital governance, legal policy, European experience.*

Постановка проблеми. Традиційна модель функціонування держави, яка акцентувала увагу переважно на регулятивній ролі, виявляється недостатньою для ефективного реагування на нові виклики, а саме від цифрової трансформації до зростаючих очікувань громадян щодо якості публічних послуг, соціальної справедливості та інклюзивності. Водночас у нормативно-правовій системі України спостерігається фрагментарність та відсутність цілісної концепції функціональної модернізації держави, що гальмує впровадження інноваційних управлінських підходів і знижує ефективність виконання ключових функцій. Постає необхідність не лише в оновленні змісту функцій держави, а й у переосмисленні їх правової природи, інституційної реалізації та взаємозв'язку з правовою політикою й європейськими стандартами врядування.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковій літературі спостерігається тенденція до перегляду класичних уявлень про функції держави в контексті нових соціальних викликів, таких як діджиталізація, зміна структури зайнятості, посилення глобальної міжзалежності та зростання ролі громадянського суспільства. Дослідники наголошують на потребі переходу від вузькорегулятивного підходу до більш гнучких моделей, а саме сервісної, партнерської, інтегративної. Окрему увагу приділяють питанням нормативної конкретизації функцій, інституційної ефективності та ролі правової політики як інструменту стратегічної трансформації. Попри наявність окремих порівняльних аналізів досвіду європейських держав, у вітчизняному правознавстві недостатньо розроблено системне бачення того, яким чином елементи зарубіжних моделей можуть бути адаптовані до українських умов. Це й зумовлює потребу в подальшому комплексному дослідженні цієї теми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто почати з того, що в теоретико-правовій площині домінує підхід, згідно з яким функції є формами реалізації завдань держави, що відображають як її сутність, так і конкретно-історичні обставини її розвитку. Класичне розуміння функцій ґрунтується на парадигмах ліберальної, соціальної та правової держави, які, незважаючи на відмінності у базових засадах, кожна у свій спосіб окреслює коло пріоритетів державної діяльності.

У межах ліберальної концепції функції держави обмежуються охороною публічного порядку, безпеки, захистом приватної власності та забезпеченням виконання контрактів. Ліберальна держава мінімізує своє втручання в економіку та соціальну сферу, що відповідає ідеї "нічного сторожа". У такому підході функції зводяться до охоронної та правозабезпечувальної.

Правова держава, у свою чергу, ставить у центр забезпечення верховенства права, поділу влади, легітимності та правової відповідальності. Основна функція такої держави забезпечення правової рівності, процедурного порядку, законності, прозорості влади. Функції держави тут тлумачаться через призму правових принципів, а будь-яке втручання має бути обґрунтованим з точки зору правового мандату [3, с. 130-147].

Окрім ідеологічних моделей, функціональний підхід до держави доповнюється типологізацією за логікою здійснення владних впливів. У сучасній науці виділяють кілька функціональних моделей держави: регулятивну, яка зосереджується на встановленні правил і контролі за їх виконанням; сервісну, що фокусується на наданні послуг (адміністративних, освітніх, соціальних); партнерську, яка передбачає активну взаємодію з громадянським суспільством і приватним сектором у виконанні державних завдань; та інноваційну, що акцентує на забезпеченні адаптивності, цифровізації та стійкості державних інституцій до змін.

Ці моделі не є взаємовиключними, однак домінування певної функціональної парадигми зумовлює специфіку побудови державної політики, структури органів влади та механізмів управління. Так, у постіндустріальних суспільствах дедалі більше уваги приділяється не лише захисту та наданню послуг, а й формуванню довіри, інтеграції цінностей і забезпеченню інституційної гнучкості в умовах глобалізації та цифрових викликів [6, с. 210-224].

На нашу думку, для України актуальним є перехід до змішаної функціональної моделі, де правозахисна, сервісна та гуманітарна функції поєднуються в єдиному системному підході,

а механізми їх реалізації відповідають стандартам правової держави та водночас враховують соціальні виклики й потреби національного відновлення. Така інтегративна модель здатна забезпечити не лише формальну ефективність управління, а й аксіологічну легітимність функціонування державної влади [1, с. 341].

Модель функціонування держави в Україні, що поступово еволюціонує від пострадянської до демократично-правової, продовжує демонструвати суперечності між проголошеними принципами та реальною практикою реалізації її функцій.

Однією з ключових проблем залишається фрагментарність законодавчого закріплення функцій держави. На рівні галузевого законодавства функціональні напрями часто формуються ситуативно, під тиском кризових факторів або політичних змін, без належної концептуальної цілісності [10, с. 1-21]. Це стосується, зокрема, гуманітарної функції, яка в умовах війни та соціальної турбулентності має відігравати стратегічну роль у забезпеченні інтеграції внутрішньо переміщених осіб, захисту вразливих категорій, збереженні національної ідентичності. Проте на практиці саме у цій сфері найбільш відчутні інституційні дисфункції, правова невизначеність та ресурсні обмеження.

Соціальна функція держави, яка відповідно до Конституції передбачає створення умов для гідного життя, надання соціальних гарантій та забезпечення рівності, реалізується із суттєвими ускладненнями через брак фінансування, нерівномірність доступу до послуг і слабку адміністративну спроможність. Це актуалізує потребу в розробці довгострокової моделі соціального партнерства, де держава, бізнес і громадянське суспільство взаємодіють у форматі спільної відповідальності [13, с. 23-35].

Ще одним важливим напрямом є регулятивна функція, яка покликана забезпечити стабільність правопорядку, передбачуваність дій органів влади та прозорість рішень. У цьому аспекті спостерігається прогрес у частині цифровізації публічного управління, запровадження електронних сервісів і процедур, проте залишається виклик у забезпеченні правової визначеності, подоланні правового нігілізму та утвердженні справжнього верховенства права.

Правова політика, як інтегративний інструмент формування й реалізації функціонального вектора держави, в сучасних умовах потребує глибокого перегляду.

Таким чином, сучасна українська модель функціонування держави перебуває в стадії переходу від інерційного, кризоорієнтованого підходу до цілісного, стратегічного бачення функціональної архітектури державної влади. Ключовою умовою успіху цього процесу є синергія правової науки, політичної волі та активного громадянського суспільства, що здатні задати якісно нову парадигму державної діяльності в умовах глобальних викликів [11, с. 24].

Європейський досвід реформування функцій держави демонструє високу варіативність моделей, що формувалися під впливом історичних, правових, соціокультурних та економічних чинників. Ці моделі є цінним джерелом для порівняльного аналізу, особливо в контексті пошуку оптимальних форм модернізації функціональної структури держави в країнах, які переживають трансформаційні процеси, таких як Україна.

У Німеччині провідною моделлю стала концепція «сервісної держави», яка в рамках загального принципу соціальної державності (ст. 20 Основного Закону) орієнтується не лише на регуляцію, а й на забезпечення якісних державних послуг. Функції держави реалізуються з акцентом на ефективність, підзвітність і сервісну орієнтацію інституцій [15, с. 38]. Цей підхід ґрунтується на чіткій правовій основі, децентралізованій адміністративній системі та принципі субсидиарності, що дозволяє ефективно адаптувати функції держави до потреб громадянського суспільства. Як зазначають німецькі дослідники, такий формат держави формує новий тип взаємодії — партнерський, а не патерналістський.

Швеція, як одна з провідних країн Північної Європи, демонструє інтегративну модель держави добробуту (*welfare state*), засновану на принципах солідарності, гендерної рівності, соціального партнерства та інклюзивності. Шведська система вирізняється високим ступенем децентралізації, довіри до інститутів, а також сильною культурою соціального діалогу. Державні функції в цій моделі реалізуються не лише через нормативно-правові механізми, а й через гнучку політику соціального забезпечення, де превалюють інтегративна, гуманітарна й інноваційна функції. Особливе значення надається правовому вихованню як інструменту зміцнення легітимності влади та посилення відповідальності громадян [8, с. 131-146].

Французька модель державного функціонування історично зорієнтована на централізовану адміністративну структуру, що, водночас, поступово трансформується під впливом потреб децентралізації та європейських інтеграційних процесів. Тут поєднуються елементи правового

централізму з механізмами делегування повноважень територіальним громадам. У межах функцій держави превалює регулятивний аспект, однак останніми роками спостерігається поступове посилення гуманітарної функції, зокрема через впровадження політик культурного плюралізму, інтеграції мігрантів та модернізації освітньої системи.

На основі аналізу цих моделей можна зробити висновок, що реформування функцій держави в сучасних європейських умовах здійснюється на основі ціннісних орієнтирів: правова визначеність, соціальна справедливість, інклюзивність, децентралізація та публічна ефективність. Для України важливо не просто запозичити інституційні конструкції, а адаптувати їх з урахуванням культурного контексту, правової традиції та реального потенціалу державного управління [7, с. 183-201].

У сучасній науково-правовій парадигмі порівняльний аналіз функцій держави в різних країнах дозволяє виявити як спільні закономірності інституційного розвитку, так і унікальні риси, зумовлені правовою традицією, рівнем політичної культури та соціально-економічними чинниками. В основі порівняння лежать критерії нормативної конкретизації функцій, інституційної ефективності, участі громадянського суспільства та здатності до інноваційних трансформацій [4, с. 210-229].

Інституційна спроможність є ще одним важливим показником ефективності реалізації функцій. Такі країни як Швеція та Німеччина мають стабільну, децентралізовану адміністративну систему, здатну виконувати функції з високим рівнем підзвітності та публічної довіри. Особливу увагу в цих державах приділяють кадровій політиці, внутрішньому моніторингу якості послуг, автономії органів місцевого самоврядування. У порівнянні, в Україні інституційна реалізація функцій часто страждає від нестачі фінансування, політичної залежності інститутів, надмірної централізації та бюрократизації, що потребує глибокого перегляду архітектури публічного адміністрування.

Інноваційність і цифровізація дедалі частіше розглядаються як нові індикатори трансформації функцій держави. Діджиталізація управлінських процесів, перехід до електронного врядування, автоматизація публічних послуг стали стандартом у багатьох країнах ЄС. Швеція, Естонія, Нідерланди показують приклади того, як цифрові технології сприяють не лише зручності для громадян, а й прозорості, ефективності та економічності функціонування держави. Водночас, в Україні процес цифровізації хоч і набирає темпів (зокрема через реалізацію проєкту "Дія"), однак ще не супроводжується глибокою трансформацією функціонального змісту держави, особливо в гуманітарній та соціальній сферах [12, с. 2-25].

Таким чином, порівняльний аналіз дозволяє виявити як наявні вади української моделі функціонування держави, так і вектори її вдосконалення. Мова йде не лише про механічне запозичення іноземних зразків, а про творчу адаптацію структурно-функціональних рішень до національного контексту, що ґрунтується на принципах верховенства права, участі громадян, ефективності публічного управління та цифрової інноваційності. Тільки за таких умов можлива побудова дієвої моделі держави, здатної відповідати на виклики XXI століття.

Адаптація європейського досвіду реформування функцій держави в українських умовах вимагає не просто механічного перенесення успішних моделей, а глибокого концептуального переосмислення ролі та завдань держави з урахуванням її історичних, соціокультурних та правових особливостей. Сучасна українська держава, перебуваючи у стані воєнних викликів, трансформаційних процесів і постійних реформ, потребує переорієнтації функціонального підходу: від декларативності до реальної здатності забезпечувати основні потреби суспільства, підвищувати якість життя та гарантувати дотримання прав і свобод громадян [9, с. 239-256]. Це вимагає розробки нової концепції функцій держави, де гуманітарна та соціальна функції будуть визначені не як другорядні напрямки, а як стратегічні складові державної політики.

Посилення інституційної взаємодії між органами державної влади і громадськістю є ще одним критично важливим напрямом. Європейський досвід свідчить, що реальна участь громадян у процесі ухвалення рішень підвищує ефективність державного управління та довіру до влади [2, с. 391].

Окремої уваги заслуговує впровадження інструментів цифрового врядування та прозорості. Європейські країни довели, що цифровізація адміністративних послуг, відкриті дані та інтерактивні онлайн-сервіси підвищують не лише зручність для громадян, а й зменшують корупційні ризики, прискорюють бюрократичні процедури та забезпечують прозорість рішень. Україна вже зробила помітні кроки в цьому напрямі, однак необхідно не лише розширювати перелік електронних послуг, а й переосмислювати процеси прийняття управлінських рішень, орієнтуючи їх на дані, аналітику та відкрити взаємодію [5, с. 112-128].

Таким чином, адаптація європейського досвіду передбачає створення інтегрованої моделі державного управління, яка поєднує правову визначеність, соціальну орієнтацію, сервісний підхід та цифрову інноваційність. Такий підхід здатний підвищити функціональну ефективність держави, зміцнити довіру суспільства до інститутів влади та забезпечити відповідність національної моделі управління європейським цінностям і стандартам [10, с. 28].

Узагальнення проведеного дослідження засвідчує, що трансформація функцій держави в умовах глобалізації, цифровізації та соціальних викликів є не лише інституційним, а передусім концептуальним завданням. Класичні моделі функціонування держави вже не забезпечують належної відповідності новим суспільним запитам і потребують оновлення як на нормативному, так і на методологічному рівні. Зіставлення українського досвіду з європейськими підходами виявляє суттєві відмінності в системності, ефективності реалізації функцій та ступені інтеграції громадянського суспільства.

На цьому тлі актуалізується потреба у формуванні нової функціональної парадигми держави, що поєднує правову визначеність, соціальну чутливість і технологічну відкритість. Запозичення європейських моделей має ґрунтуватися не на формальному перенесенні інституцій, а на критичному осмисленні можливостей їх адаптації з урахуванням українських політико-правових і культурних особливостей. Лише за таких умов реформи функцій держави матимуть стійкий і ціннісно орієнтований характер.

Список використаних джерел:

1. Волинець В. В. Функції сучасної держави : теоретико-правові проблеми : монографія. Київ : Логос, 2012. 509 с.
2. Бандурка О. М., та ін. Теорія держави і права : підручник. за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. 416 с.
3. Гуртова К. М., Дегтярьова М. І. Поняття і теорії правової держави. *Матеріали X Міжнародної конференції*. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2021. С. 51–52.
4. Дешко Л. І. Соціальні функції держави в умовах глобалізації : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 272 с.
5. Andrijevska O. Digital Governance and Service Oriented State in Contemporary Europe. *European Journal of Governance Studies*. 2021. Vol. 5, No. 2. P. 112–128.
6. Esping-Andersen G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, NJ : Princeton University Press, 1990. 248 p.
7. Häusermann S. *The Politics of Welfare State Reform in Continental Europe*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 304 p.
8. Tilly C. *Coercion, Capital, and European States, AD 990–1992*. Oxford : Basil Blackwell, 1992. 269 p.
9. Clasen J., Siegel N. (eds.). *Reforming European Welfare States*. Oxford : Oxford University Press, 2007. 320 p.
10. Clasen J. *European models of welfare state reform*. Chatham House Report : *Welfare State in Europe: Visions for Reform*. 2015. С. 1–45.
11. Hartley T. *Institutional Change and State Capacity in Post-Conflict Societies: Ukraine*. *LSE Public Policy Review*. 2023. Vol. 3, Issue 1, Art. 18. P. 1–30.
12. Kuzio T. *Reconstructing Ukraine: Challenges of Reform and Governance*. *LSE Public Policy Review*. 2023. Vol. 3, Issue 1, Art. 8. P. 1–25.
13. Clingendael Institute. *The Transformation and Functions of Ukrainian Civil Society*. Working Paper. September 2023. 35 p.
14. Focacci C. N., Kovac M., Spruk R. *The Perils of Kremlin's Influence: Evidence from Ukraine*. arXiv preprint. 2022. 45 p.
15. Rabinovych P. M. *Zahalna teoriia prava i derzhavy*. *Encyclopedia of Modern Ukraine*. 2010. 55 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.07.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025
 Дата публікації: 29.09.2025.